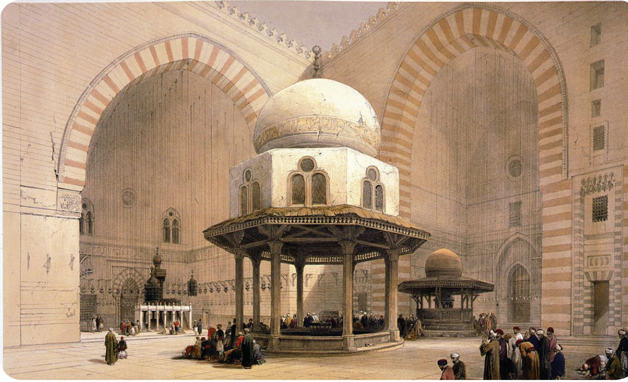
HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Tarih boyunca hangi medeniyetlerin kurulduğunu araştırınız.
2. "Kültürlü insan", "kültür-fizik hareketleri" ve "kültür bitkisi" kavramları hakkındaki bildiklerinizi sıra arkadaşınızla paylaşınız.
3. "İslam Medeniyeti" kavramının sizin için neler ifade etmektedir?
4. İslam Medeniyetinin kaynaklarının neler olabileceğini tartışınız.

1. KÜLTÜR VE MEDENİYET KAVRAMLARI

Kültür, insanın tüm faaliyet alanlarını kapsadığından farklı şekillerde tanımlanabilecek bir kavramdır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

- *Bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, iktisadi, lisani, akli birikimlerinin bir bütünüdür.* *(Ziya Gökalp)*
- *İnsanın kendini ve tabiatı idare etme yoluyla meydana getirdiği eserlerdir.* *(A. Young)*
- *Toplumsal olarak öğretilip yeni kuşaklara aşılanan davranışlardır.* *(Alfred Tozzer)*
- *Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şeklidir.* *(Thomas Stearns Eliot)*
- *Refleks ya da içgüdü haricinde insanın yaptığı gözlenebilir her davranış, doğada ve toplum hayatı içinde meydana getirdiği her türlü eserdir. Kısaca insan ürünü olan her oluşum kültürdür.* *(Yılmaz Özakpınar)*

Kültür farklı unsurlardan meydana gelir.

Kültür kavramı, günlük hayata dair bir davranışı açıklamak için kullanıldığı gibi hayatı şekillendiren ilkeleri ifade için de kullanılır. Örneğin misafire ikramda bulunmak, kültürümüzün temel ilkelerindendir. Misafire çay ikram etmek ise kültürümüzdeki bu ilkenin, günlük hayata dair bir davranış olarak ortaya çıkmasıdır. Temel kültürel ilkeler bazı toplumlarda ortak olabilir ancak günlük hayattaki uygulamaları farklıdır. Örneğin evlilik ve nikâh, İslam kültüründe hayatı şekillendiren temel kültürel ilkelerdendir. Farklı İslam toplumlarındaki nikâh merasimleri ve evlilik gelenekleri kültürün hayat içindeki değişik uygulamalarıdır.

Kültürün özellikleri şunlardır:

- *Kültür, tabiatta kendiliğinden bulunmaz; insan ürünüdür.*
- *Özü itibarıyla zihnî ve manevidir. İnsan zihninin görüş, anlayış ve değerlendirme tarzını yansıtır.*
- *Tarihî süreçte oluşur.*
- *Toplumun olmadığı yerde kültür de yoktur.*
- *Her toplumun bir kültürü vardır, kültürsüz insan topluluğu olmaz.*
- *Kültürü oluşturan unsurlar arasında sürekli etkileşim vardır.*
- *Kültür kendi içinde bir bütünlük ve tutarlılık gösterir.*
- *Dışarıdan aldığı unsurlar konusunda seçicidir.*
- *Sabit değil, değişkendir.*
- *İnsanın ihtiyaçlarına göre şekillenir. Sürekliliği, temel ihtiyaçları karşılayabilmesine bağlıdır.*

FARK EDELİM

Kültür tanımlarının çoğunda ortak bir nokta dikkati çekmektedir: "Bir topluluğun kendine has davranış ve yaşayış tarzının olması." Bu durumda şöyle denilebilir: Kültür, şahsi düşünce ve davranışları da şekillendiren örf ve âdetlerden, değer anlayışlarından ve inançlardan, üretim tarzlarından ve kurumlardan meydana gelen bütünlüklü bir sistem olup toplumun tarihî serüveninin neticesi olarak meydana gelmiştir.

➔ Sizce kültür kavramının tanımlarındaki benzerlik ve farklılıkların sebepleri nelerdir?

Kültür Unsurları: Kültürel miras, insanların biyolojik, psikolojik ve sosyal alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanmasında topluma katkı sağlar. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında rol oynayan etkenlere kültür unsuru denir. Kültür, manevi ve maddi unsurlardan meydana gelir. Kültürün manevi unsurları inanç, dil, değerler, gelenekler, sanat anlayışı ve dünya görüşüdür. Kültürün maddi unsurları ise mimari, her türlü araç-gereç, giysi ve yazılı eserlerdir.

مَدَنِيَّةٌ مَدَنَ اَلتَّمَدُّنُ

Medeniyet Kavramı: Medeniyet, Arapça **m-d-n** kökünden türemiştir. **Et-temeddün** kelimesi Türkçedeki medeniyet kelimesinin karşılığıdır. Ayrıca medeniyet anlamında **el-hadâre** kavramı da kullanılmaktadır. Medeniyet, Osmanlı Dönem'i'nde **umrân, ma'mûr ve i'mâr** gibi farklı kelimelerle ifade edilmiştir. Medeniyet ilk defa İngilizcedeki **civilisation** kelimesine karşılık 1838 yılında kullanılmıştır.[1] Kelimenin kullanımı zamanla yerleşerek terim hâline gelmiştir. Günümüz Türkçesinde aynı anlamda **uygarlık** kelimesi de kullanılmaktadır.

1 Norbert Elias, Uygarlık Süreci, C 1, s. 114.

Medeniyet kavramı, Müslüman filozoflar ve âlimler tarafından da kullanılmıştır. Farabi'nin **Medinetü'l-Fâdıla** ve İbn Haldun'un **Mukaddime** adlı eserlerinde **medeni** kavramı yer alır. İbn Haldun'a göre insan, doğası gereği medeni bir varlıktır. İbn Haldun **umran** kavramını ele aldığı Mukaddime adlı eserinde bir medeniyet teorisi kurar. Ona göre medeniyetleri kuran, inşa eden insandır. Aklıyla kültürü ve medeniyeti inşa eden insan organik bir varlıktır. Organik bir varlık olan insan nasıl ki doğar, büyür ve ölürse insanın inşası olan medeniyetler de doğar, büyür, gelişir ve ölür. Bir medeniyetin ölmesi, yerine bir başkasının geçmesi demektir. Hâkim medeniyetin iktidarını ve meşruiyet gerekçesini kaybetmesi, mevcut insan ihtiyaçlarına kurum ve kuruluşlarıyla artık cevap veremez hâle gelmesindendir.[2]

Medeniyet Kavramının Tanımları

- *"Medeniyet, kültürün yükselmesiyle oluşan ve evrensel nitelik taşıyan olgudur."*[3] *(Ziya Gökalp)*
- *"İnsanlığın çalışarak ortaya koyduğu teknik eserlerin bütününden ibarettir."*[4] *(Nurettin Topçu)*
- *"İnsan, toprak ve zaman arasında onarıcı bir bağ kurma yeteneğidir. Bu dinamik süreci başlatması için bir kıvılcım veren temel unsur ise dindir."*[5] *(Malik bin Nebi)*
- *"Medeniyet, tanımı itibariyle bütün insanlığa hitap eden tarih olgusudur. Tek kişi ya da insanlığa dönük cephesiyle medeniyet, insanın sadece fiziki ya da fizyolojik ihtiyaçlarına cevap veren bir sistem olmakla kalmaz. Aynı zamanda manevi-ahlaki, metafizik ve kültürel isteklerini de karşılamak amacını taşır. İnsanı bütün cepheleriyle ele alır."*[6] *(Sezai Karakoç)*

İbn-i Haldun

Nurettin Topçu

Sezai Karakoç

YORUMLAYALIM

"Günümüzde 'modernleşme' ile 'medeniyet' kavramlarının eş anlamlı olduğu algısı oluşmuştur. Bu nedenle medeniyet kavramı, 'ileri ve model alınması gereken toplum' anlamında kullanılmaktadır. Batı merkezli bu yeni anlayışa göre toplumlar, 'gelişmiş ülke', 'az gelişmiş ülke' ve 'gelişmekte olan ülke' gibi tanımlarla sınıflandırılmaktadır. Bu yaklaşımda medeniyeti Batı'ya mahsus bir olgu olarak sunma çabası görülmektedir."

Norbert Elias, Uygarlık Süreci, C 1, s. 327-333

➔ Toplumların "gelişmiş", "az gelişmiş" ve "gelişmekte olan" şeklinde sınıflandırılmasının amaçlarını ve nedenlerini yorumlayınız.

Kültür ve Medeniyet Arasındaki Farklar

Kültür ve medeniyet kavramlarının farklılığına dair çeşitli görüşler vardır. Sosyolog ve antropologların bir kısmı **kültür** ve **medeniyet** kavramlarını eş anlamlı olarak kullanır. Ancak iki kavramın farklı anlamlarda kullanımı daha yaygındır.

2 İbn Haldun, Mukaddime, C 1, s. 202.
3 Ziya Gökalp, Hars ve Medeniyet, s. 15.
4 Nurettin Topçu, Yarınki Türkiye, s. 196.
5 Malik bin Nebi, Şurutu'n-Nahda, s. 56.
6 Sezai Karakoç, Düşünceler ve Kavramlar I, s. 7.

Ziya Gökalp'e göre kültür ile medeniyet ayrı ayrı kavramlardır. Kültür, hars demektir. Hars millidir, medeniyet ise evrenseldir. Kültür, bir toplumun yaşadığı ve paylaştığı müşterek değerlerdir. Medeniyet ise milletlerarası seviyeye yükselmiş bir kültürün veya birbirine yakın kültürlerin oluşturduğu anlayış, tutum, bilgi, teknoloji, sosyal faaliyetler ile müesseselerin bütünüdür.[7]

Erol Güngör'e göre kültür; inanç, bilgi, his ve heyecanların bütünüdür.[8] Medeniyetin ürünü olan müesseseler, bu değer ve inançların eserleri olarak ortaya çıkar.[9]

Nurettin Topçu'ya göre medeniyet, insanlığın çalışarak ortaya koyduğu teknik eserlerin bütününden ibarettir. Kültür ise bir toplumun kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütünüdür. Bunlar ilim, sanat, ahlak ve dine ait değerlerdir.[10]

Yılmaz Özakpınar'a göre kültür ve medeniyet, doğada kendiliğinden bulunmaz; insan ürünüdür. Doğada veya toplum hayatı içinde meydana getirilen her türlü eser, kültürdür. Medeniyet; kültür eserlerini doğurtan, onların hedefini, istikametini, niteliklerini belirleyen seçici, sınırlandırıcı, değerlendirici bir inanç ve ahlak nizamıdır. Kültür, eser ve ürünlerdir. Medeniyet, onların arkasındaki inanç ve ahlak nizamıdır.[11]

TARTIŞALIM

"Ahmed Cevdet Paşa'ya göre 'medeniyet' toplu halde yaşamanın gereğidir ve insan, doğası gereği zaten medeniyete yatkındır. Medeniyet, toplumların göçebelik ve yerleşik aşamasından sonra üçüncü ve son aşamasını oluşturur. Bu merhaleye ulaşmanın temel şartı insanın kemale erdirilmesidir ki bu da ancak eğitimle mümkündür... Büyük medeniyetler ulum ve sanayileri, maarifleriyle kıtaat-ı arzda yer değiştirirler.' Medeniyeti geline benzetiyor Paşa, diyar diyar dolaşan bir geline."

Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığa, s. 81

➔ Yukarıda verilen metne göre medeniyet bir yerden başka bir yere nakledilebilir mi? Arkadaşlarınızla tartışınız.

7 bk. Ziya Gökalp, Hars ve Medeniyet, s. 60.
8 bk. Erol Güngör, Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, s. 15.
9 bk. Erol Güngör, İslam'ın Bugünkü Meseleleri, s. 93.
10 bk. Nurettin Topçu, Kültür ve Medeniyet, s. 15.
11 bk. Yılmaz Özakpınar, Kültür ve Medeniyet Anlayışları ve Bir Medeniyet Teorisi, s. 42.